

לע"נ הורי ר' אליהו בן בת שבע ז"ל

פרשת ויגש

א. סיבת הירידה לע"נ

מז. ג. אל תירא וגו' כי לגוי וגו'.

צריך לדעת מה הוא המורא שהיה ליעקב בירידת מצרים, ואם מורא הגלות א"כ מה היא כוונת ה' באומר אל תירא, כמה מסיר ממנו המורא, ואם כוונתו שלא יהיה גלות שם, מצינו שלא כן היה, כי שם נשתעברו בניו בעיניו ועבודה קשה. עוד קשה אומר כי לגוי גדול מה נתינת טעם זה להסרת המורא. עוד צריך לדעת אומר לגוי גדול אשימך שם ולמה לא ישימהו גוי גדול במקום אחר. עוד צריך לדעת למה אמר לגוי, ולא אמר כי גוי גדול אשימך וגו'.

אכן כוונת הכתוב היא לצד מה שקדם מההודעה להאבטת כי נגורה גזירת הגלות עליהם, דכתיב (לעיל טו יג) כי גר יהיה זרעך וגו', ומן הסתם יגיד אברהם לבניו, וכן הוא מפורש בדבריהם ז"ל (ב"ר פב יג, פד ה), אשר ע"כ כשואה יעקב "שבר" במצרים", כי שם יסכלו בניו הגלות, לזה כשיירד ירא לנפשו, כי יתחיל הגלות ממנו, גם ירא היה שמה יקבר שם בארץ טמאה, אשר ע"כ נגלה אליו ה' ואמר לו אנכי אלהי אביך, נתכוון באמירה זו, כי כשם שאביך לא טעם טעם שעבוד ועינוי, כמו כן אתה אל תירא הגם שאתה יורד מצרימה:

ולצד שיחשוב יעקב לחזור ולעלות ממצרים כשימצא שעת הכושר, והוא אחר עבור שנת רעב, והבטחתו יתברך שאומר לו אל תירא היא על זמן מועט שיהיה שם, לזה גמר אומר כי לגוי גדול אשימך שם, פירוש רוצה אני לשום אותך שם לצורך גוי גדול:

כי סיבת גלות מצרים להעלות את הניצוצות הקדושות שנפלו כשבייה אצל הגויים, ולהעלותם לקודש.
ג. רק יעקב אבינו בכח קדושתו יכול לעזור.

בגלות מצרים התבררו ניצוצי הקדושה: "מה יערב נעומת הכתוב על פי מה שפירשו בוהר (ח"א פג י"א) בפסוק עת אשר ילוט האדם באדם לרע לו" (קהלת ח ט). כי באמצעות העינוי והצרות תתברר בחינת הטוב מהרע ותסמך אל חלק הטוב, ותתברר בחינת הרע מחלק הטוב ותסמך אל בחינת הרע. וכי פרטים אלו הניצוצות באומרם לרע לו. והוא עצמו שאמר הכתוב ויכאשר יענו אותו כן כשיעור העינוי היו מוציאים הניצוצות חלק הטוב ומתרכבה חלק הטוב זוכן יפרוך. או ירמוז זוכן יפרוך שהיה נפרץ ממנו חלק הרע שהיה זוכן בו והוא הצירוף אשר צירף ה' אותם בכור הברזל במצרים. וכפי פשט הכתוב ירצה כי כשהיו המצריים רובים לענות היה ה' מרבה את ישראל, כדי שיהיו נעזרים בעבודה והיה נותן בהם כח". 6. ראה רבינו לקמן בסוף ד. כן רבינו לקמן מז כז: "סיבת ירידת מצרים היא להעלות ניצוצות הקדושה אשר נתפזרו ובאו שמה, והוא אומר וישב ישראל בארץ מצרים פירוש שהיא מקום קליפה המזוהמת, בארץ גושן מלשון הגשה, כי שמה הוגשו כל ניצוצי הקדושה באמצעות ענף הקדושה שהוא ישראל, שהוא בבחינת אבן השואבת לדומה ואמר לשון יחיד רמז אל היותם בלב מיוחד כולם ואין ביניהם פירוד, ובאמצעות כן ויאחזו בה, פירוש חזון דבר בה והם הניצוצות הנוכרים, ובוהו ויפרו וירבו, כי כשיתרכבו הנפשות יתרכבו הנולדים. 7. מצינו ביאור ענין זה (שפע טל שער שמיני פרק שלישי, סוד חמישים שערי בינה, עמ' 236): "שבין האומות היו נשמות ניצוצות קדושים, וענף הקדושה היתה עדין וזהמא. והנה בראשונה נתחכם הכורא לטהר הקדושה ויתא מאברהם ושמעאל ומיצחק עשו, ונתנה מיטתו שלמה טהורה ונקייה. ואח"כ כשטיהר הקדושה רצה הקב"ה ללקט ולברר ויכל מתוך הפסולת, שהן הניצוצות הקדושים המעורבים בע' אומות. ורצה לטהרם ולקבצם כי רצונו לבלתי ממשן נידח. מפני כן הכניס הכסף הנקי בתוך כור הברזל, שהורידים למצרים בעבודת מצרים בחוקף גלות מאת הקליפה. ועל ידי שהיה רוב הכסף הנקי בתוך כור הברזל, שהורידים למצרים בעבודת מצרים בחוקף גלות קדושים שהיו נידחים ומפוזרים בין הקליפות אל רוב הכסף הנקי. ניצוצות של דור המבול אשר עליהם רמז הכן הילוך היאורה תשליכוהו (שמות א כב). ניצוצות דור הפלגה אשר עליהם רמז עלבנה לבנים (ש"א שית יג) ובמצרים נאמר יתוכן לבנים תתנו (שמות ה יח). עד שיצא הכסף צרוף נקי ומנוקה מכל סיג שש מאות אלף כמנין העולה מן ר' קצוות, ע"י התכללות הדברים מעשר לעשר עד ס' ויבוא".

ולהשכיל על דבר אקדים אמרי קדוש הוא הרשב"י (ליקוטי תורה מקץ) ואנשי סודו, שאמרו כי טעם הגליות הוא לברר חלקי הקדושה המפוזרים בענפי הקליפה, וכי במצרים להיותה מלאה גלולים ושם חוקף הטומאה, שם היא שביית חלקי הקדושה הרבים והעצומים, כי לערך גדול הטומאה, יהיה בקרבה חלקי הקדושה, וזה היה מיום שחטא אדם הראשון שלטה 10 שפחה רעה בניצוצי הקדושה, ועיני כל ישראל על זה בכל הגליות ובפרט בגלות מצרים, והוסיפו לומר ז"ל (שם וישב) כי עם היוצא מארץ מצרים העומד על הר סיני הוא העם שהיה שבוי בתוך קליפת מצרים ואליו אמר משה נביא ה' ומי גוי גדול וגו' (דברים ד ולזה עצמו יכוין ה' בדברו עם יעקב, טעם שמסכים על ישיבת יעקב במצרים הוא לסיבת גוי גדול אשר הוא אבוד שם בקליפת מצרים, וצריך הוא להוציאו משם, וזולת ירידת יעקב אין תקוה לזה כי בעוצם קדושתו ישאב כל ענפי הקדושה אשר שם, מה שאין זולתו יכול עשוהו:

ולזה תמצא שאמר ז"ל שלא מת יעקב אבינו עד שראה ס' רבוא יוצאי חלציו¹⁰, אותם ס' רבוא נתענו שם אחר כך, ונצרפו בכור הברזל (מ"א ח נא) בעוני מצרים ויצאו מזוקקים, וממוצא דבר הרגיש יעקב כי רצונו יתברך לשבת שם יעקב ובהבטחתו כי לא יירא מעבור עליו שעבוד ועינוי, ועודנו בצער קבורת הארץ לזה אמר אנכי ארד עמך וגו' ואנכי אעלך וגו':

ולברר את ניצוצי הקדושה שהיו במצרים, ששום אדם אחר לא היה בדרגה להוציא את בני משם. יד. הזיכוך שעברו בני שנקראת כור הברזל (מל"א ח נא) מורה על הזיכוך שעברו בני שם.⁷

בגלות מצרים התבררו ניצוצי הקדושה: "מה יערב נעומת הכתוב על פי מה שפירשו בוהר (ח"א פג י"א) בפסוק עת אשר ילוט האדם באדם לרע לו" (קהלת ח ט). כי באמצעות העינוי והצרות תתברר בחינת הטוב מהרע ותסמך אל חלק הטוב, ותתברר בחינת הרע מחלק הטוב ותסמך אל בחינת הרע. וכי פרטים אלו הניצוצות באומרם לרע לו. והוא עצמו שאמר הכתוב ויכאשר יענו אותו כן כשיעור העינוי היו מוציאים הניצוצות חלק הטוב ומתרכבה חלק הטוב זוכן יפרוך. או ירמוז זוכן יפרוך שהיה נפרץ ממנו חלק הרע שהיה זוכן בו והוא הצירוף אשר צירף ה' אותם בכור הברזל במצרים. וכפי פשט הכתוב ירצה כי כשהיו המצריים רובים לענות היה ה' מרבה את ישראל, כדי שיהיו נעזרים בעבודה והיה נותן בהם כח". 6. ראה רבינו לקמן בסוף ד. כן רבינו לקמן מז כז: "סיבת ירידת מצרים היא להעלות ניצוצות הקדושה אשר נתפזרו ובאו שמה, והוא אומר וישב ישראל בארץ מצרים פירוש שהיא מקום קליפה המזוהמת, בארץ גושן מלשון הגשה, כי שמה הוגשו כל ניצוצי הקדושה באמצעות ענף הקדושה שהוא ישראל, שהוא בבחינת אבן השואבת לדומה ואמר לשון יחיד רמז אל היותם בלב מיוחד כולם ואין ביניהם פירוד, ובאמצעות כן ויאחזו בה, פירוש חזון דבר בה והם הניצוצות הנוכרים, ובוהו ויפרו וירבו, כי כשיתרכבו הנפשות יתרכבו הנולדים. 7. מצינו ביאור ענין זה (שפע טל שער שמיני פרק שלישי, סוד חמישים שערי בינה, עמ' 236): "שבין האומות היו נשמות ניצוצות קדושים, וענף הקדושה היתה עדין וזהמא. והנה בראשונה נתחכם הכורא לטהר הקדושה ויתא מאברהם ושמעאל ומיצחק עשו, ונתנה מיטתו שלמה טהורה ונקייה. ואח"כ כשטיהר הקדושה רצה הקב"ה ללקט ולברר ויכל מתוך הפסולת, שהן הניצוצות הקדושים המעורבים בע' אומות. ורצה לטהרם ולקבצם כי רצונו לבלתי ממשן נידח. מפני כן הכניס הכסף הנקי בתוך כור הברזל, שהורידים למצרים בעבודת מצרים בחוקף גלות מאת הקליפה. ועל ידי שהיה רוב הכסף הנקי בתוך כור הברזל, שהורידים למצרים בעבודת מצרים בחוקף גלות קדושים שהיו נידחים ומפוזרים בין הקליפות אל רוב הכסף הנקי. ניצוצות של דור המבול אשר עליהם רמז הכן הילוך היאורה תשליכוהו (שמות א כב). ניצוצות דור הפלגה אשר עליהם רמז עלבנה לבנים (ש"א שית יג) ובמצרים נאמר יתוכן לבנים תתנו (שמות ה יח). עד שיצא הכסף צרוף נקי ומנוקה מכל סיג שש מאות אלף כמנין העולה מן ר' קצוות, ע"י התכללות הדברים מעשר לעשר עד ס' ויבוא".

לאה אירן בת טאוס ז"ל
ה. כאמ ירצה שבינה לעלמ?

ד. אנכי ארד עמך מצרימה וגו'. מהכתוב משמע כי ירדה עמו שכניה, וקשה לדבריהם ז"ל (שמו"ד יב ה) שאמרו כי מצרים להיותה מלאה גלולים לא היתה שכניה שם, ולזה היה משה צריך לצאת חוץ לעיר להתפלל, דכתיב (שמות ט ט) כצאתי את העיר:

ואולי שכונת דברי ה' היא על דרך אומר (תהלים צא טו) עמו אנכי בצרה, שרמז לו כי כביכול יסבול עמו הצרה, והוא אומר אנכי ארד עמך מצרימה, פירוש לשון מיצר וכמו שמצינו שנגלה למשה בטנה, להראותו כי שוכן בסנה מקום קוצים לצד צער ישראל, ולעולם לא ירדה שכניה למצרים מקום המטונף:

אלא שראיתי שאמרו ז"ל בכמה מקומות כי שכניה עמהם במצרים כאומרים (במד"ד ז י) גלו למצרים שכניה עמהם, וכן אמרו (תנחומא ויהי ג) וישתחו ישראל על ראש המטה לשכניה שהיתה וגו', ואמרו עוד (ב"ר צד ט) כי השכניה השלימה מנין שבעים נפש שירדו למצרים, כי בפרטן אינם אלא ס"ט הרי כי שכניה ירדה למצרים:

אכן אשכילך כי הדרגות אור השכניה רבים המה, הלא תמצא שעשרה שיושבים ועוסקים בתורה שנו רבוחינו (אבות פ"ג מ"ו) כי שכניה שרויה כיניהם, ואפילו שנים ואחד אמרו ז"ל (שם) כי מצויה שכניה, ומצינו (תנחומא סוף תצוה) שלא ירדה שכניה כיניהם של ישראל אלא אחר שעשו המשכן, ואחר כמה הכנות האמורים, ובירידתה ראו מעשה ה' וכבוד ה' מלא המשכן, מה שאין הרגש כן ולא כיוצא בו בשעה שעוסקים בתורה אפילו אלף, אלא יורדי יש הדרגות אין מספר להם להשראת שכניה בסוד כי גבוה מעל גבוה שומר (קהלת ז), ויתרבה האור בהשראתו כפי בחינת הסוכב השראת השכניה, וצא ולמד השראת השכניה בהר סיני, ולמטה ממנה השראתו בבית המקדש, ולמטה ממנה השראת השכניה על הנביא, ובית הכנסת, ובית המדרש, ובין עשרה שעוסקים בתורה, ולמטה בהדרגות המנין:

ובזה נתישבו דבריהם ז"ל כי לא ירדה שכניה שהיא בחינת אור הגבוה ביותר שהוא המנבא, ולזה אמר משה כצאתי את העיר, אבל בחינת אור המצוי אצל לומדי תורה וכיוצא, ירד עם יעקב אבינו, ושם היה עד יום צאת ישראל ממצרים, והגם שכאורו יתברך לא יוצדק לעשות הפרש, זה אמת כי באלהותו יתברך הוא אור שוה, אבל באור המבויק ממנו הוא שיתיחס אליו בחינות ההדרגות, וזה גם כן ימצא בבחינות הנשמות שהם אור מאור כסא כבודו יתברך, יש ביניהם הפרשות מופלאות והבן:

9. כן מצינו שרב סעדיה גאון (ספר האמונות והדעות אמר ב ד"ה והנה אני) שביאר שהשכינה היא גילוי של הקב"ה בעולם, בבחינת אור: "והכתוב כבר פרש שזורתו כצורת האדם. ראוה הנביאים מדברת עמם, ומיחסים אליה דכריו, וכל שכן שהוא על כסא, ומלאכים ושאים אותו ממעל לרקיע אשר על ראשם, כמראה אבן ספיר רמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. וכבר נראית הצורה הזאת על כסא ומלאכים מימינה ומשמאלה, כאומרו 'ראיתי את ה' יושב על כסאו וכל צבא השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו' (מלא"כ כ"ב ט"ו). נענה כי זאת הצורה ברואה, וכן הכסא והרקיע ונושאי כלם מחודשים... והיא צורה יקרה מן המלאכים עצומה בכריאתה, בעלת הוד ואור, והיא קראת כבוד ה'. ועליה ספר קצת הנביאים 'חזה הוית עד די כרטון רמיו' (דניאל ד' ט'). ועליה אמרו החכמים כינה. ויש שתהיה אור כלא צורת איש, והבורא הגדיל נביאו, שהשמיעו הנבואה מצורה עצומה ברואה מאוד קרא כבוד ה''. וכן כתב (שם מאמר ג ד"ה ואחרי אשר) על השכינה שהיא בבחינת אור: "משכן האור ההוא, וקרא שכינה". וראה שו"ת נודע ביהודה מהר"ת "אור"ח סימן קז), שביאר שענין השכינה מורה על השגחתו ועל השפע היורד על עם ישראל: *לשם מלה בלתי נכונה אלא יחיד*

כז. וישב ישראל בארץ מצרים וגו'. צריך לדעת למה כפל לומר בארץ מצרים בארץ גושן. עוד מה קשר ושייכות לויפרו וגו', עם וישב ישראל:

5 אכן יתבאר הכתוב על פי מה שכתבנו בפסוק כי לגוי גדול וגו' (לעיל מו ג), כי סיבת ירידת מצרים היא להעלות ניצוצות הקדושה אשר נתפזרו וכאו שמה, והוא אומרו וישב ישראל בארץ מצרים פירוש שהיא מקום קליפה המזוהמת, בארץ גושן מלשון הגשה, כי שמה הוגשו כל ניצוצי הקדושה באמצעות ענף הקדושה שהוא ישראל, שהוא בבחינת אבן השואבת¹² לדומה לו:

אור פרשת ויחי החיים

10. כח. ויחי יעקב. טעם קריאת שמו "יעקב" אחר אשר אמר אליו ה' לא יקרא וגו' לא יעקב יאמר עוד שמך (לעיל לב כח), כבר כתבתי בפרשת וישלח בפירוש פסוק לא יקרא וגו' (לעיל לה י), כי לצד שם נפשו הקבועה בו אשר שמה "יעקב" כידוע מדבריהם שפירשו (כרכות ז:) בפסוק אשר שם שמות בארץ, ולצד שעודנה באיבו לזה לא יעקב שמה, וב' שמות יקראו לו:

10 אלא שיש לנו לחקור זאת, כמה יבחר ה' לזמנים יקרא לו "יעקב" ולזמנים "ישראל". הן אמת כי בעדת ישראל מצינו שישתנה להם השם כפי מעשיהם, כשעושים רצונו של מקום בשם "ישראל" 11 יכנה אותם, ולהיפך יקרא שמם "יעקב", וכן הוא רמז בדבריהם (וזהו וישלח) וטעם זה לא יצדק ביעקב כי ישר פעולתו בתמידות: אכן להיות שענף המושכל אשר נתעצם יעקב להשיגו שבאמצעותו בשם

10 ישראל יתכנה היא בחינת קדושה עליונה, ותמצא כי המין המאושר ההיא ימאס לבחינת הדאגה והעצבון והשפלות כי ממקום השמחה והמנוחה והגדולה באה, והיה לאות בין עיניך יום שבת למנוחה אשר צוה ה' את בני ישראל, והוא לטעם נשמה יתירה, ולצד שממקום עליון באה יצו ה' להרחיק היגון והכעס ולקרא לשבת עונג, והן הדברים עצמם נאמרים ביעקב, כהשגתו שם עליון השם יגיד כי צוה ה' אתו את הנשמה העליונה, בעלת שם זה של ישראל, ומשכנה בו הוא כל זמן שאין שם עצבון, וענף הנגדי קצת לשמחה ולשלמות הקדושה והטהרה, ובהעדר כן וינפש², יוצאה ממנו כיציאת נשמה יתירה של יום שבת, ובאותו זמן לא יקרא לו ישראל כי בעלת השם הלכה לה ואינה, או ויקרא שמו יעקב, ותשוב עוד הנשמה ההיא באמצעות הכנת והצעת המוכן כהשבת נשמה יתירה בכל שבת ושבת, באמצעות הכנת יום המקודש, ובוה תלך לבטח להשכיל טעם בכל מקום אשר בשם "יעקב" יתכנה הוא לסיבה אשר יארע שם דבר מבחינת העצב והיגון:

11 וארשום לך קצת מהמקומות להאיר לך. וזה יצא ראשונה, תחילת דבר טוב ה' כפרשת וישלח אמר אליו שמך יעקב, פירוש אז יהיה שמו יעקב, לצד שיהיה אז באבילות אמו, כמאמרם ז"ל (ב"ר פכ ג) שאמרו כי אומרו ויברך אותו יכוין על ברכת אבליים, ולצד זה יקרא שמו יעקב, ולזה תמצא שבכל אותה פרשה קרא ה' שמו יעקב, וגם בזמן מיתת רחל נקרא שמו יעקב דכתיב (לעיל לה כ) ויצב יעקב מצבה על קבורתה, ואחר ששלמו ימי העצב קרא ה' שמו "ישראל" דכתיב ויסע ישראל (שם פסוק כא) בשכון "ישראל" (שם פסוק כב), והגם שאמר שם ויהיו בני יעקב, יש לך לדעת כי כשיהיו הבנים במדרגה פחותה לצד מעשיהם, הגם שהאב יתכנה בשם ישראל הם יתכנו בשם יעקב, וכמה שלפנינו לצד מעשה שהיה שעשה ראובן, קרא להם שם בני יעקב:

10 ומה שאמר עוד שם ויבא יעקב אל יצחק אביו, לצד שהיה לפני יצחק אביו, לא נהג בו הכתוב השררה והגדולה הנרמזת בשם ישראל, וכן תמצא שאמרו במדרש תהלים ילקוט סי' תתע"ה ז"ל אילו היה אברהם קיים היאך היה יצחק מנהיג שררה וכן כל האבות והצדיקים וכו' ע"כ, הנך רואה כי תסתלק השררה לפני אביו, ולטעם זה קרא שמו יעקב, וכן מה שקרא לו שם יעקב בפרשת וישב, יודיע הכתוב כי כל זמן שהיה יעקב אז בארץ כנען היה ביגון ואנחה, ובמדרגת שם יעקב, זולתי בזמנים מועטים, אשר רשם הכתוב בהם שם ישראל, כאומרו (לעיל לו ג) וישראל אהב וגו', אז היה שמח והוכן בלי עצב לקרות לו שם ישראל:

ותמצא כי משנמכר יוסף לא נקרא שמו ישראל זולת ג' פעמים, ויאמר ישראל למה הרעותם וגו' (לעיל מגו). ויאמר יהודה אל ישראל אביו (שם פסוק ח). ויאמר אליהם ישראל אביהם (שם פסוק יא). וצריכין להודיש כי דיבר אליהם דרך שררה לצד ההכרח שראה שלא חשו לצערם ונשתחרר עליהם, ורמז כי לא ימחול להם לצד שהוא אביהם, גם שיקבלו דבריו:

12 ומעתה התבשרו ביוסף ותחי רוח יעקב (לעיל מה כז) ונחה עליו רוח ה', ותיכף אמר הכתוב ויאמר ישראל (שם פסוק כח), ויסע ישראל (שם מו א), ויאמר אלהים לישראל (שם פסוק ב) עד שנתבשר בגלות, וקבל עליו השבר, חזר ליקרא יעקב, זולת בעת אשר נגלה אליו יוסף לרוב השמחה הגדולה כינה ה' אותו בשם ישראל, דכתיב ויעל לקראת ישראל אביו (שם פסוק כט), ויאמר ישראל אמותה הפעם (שם פסוק ל) ומשם ואילך לא נקרא עוד שם ישראל כל ימי היותו בארץ מצרים, עד יום שהגיע עת לכתו לעולמו:

13 ומה שאמר (בפסוק כז) וישב ישראל בארץ מצרים, יכוין אל כללות בניו שתייחס אליהם שם ישראל כשיהיו בדרך ישר, וגדול כח הבנים מכח אביהם, כי הבנים כל אשר ייטיבו דרכם יקרא להם שם ישראל להיותם רבים, משא"כ יעקב ידדק בקריאת שמו לרמוז בקריאתו זמן מצבו, ולא נקרא בשם ישראל כל זמן היותו בארץ מצרים, עד עת שקרבו ימיו למות, אז נקרא שמו ישראל לצד תוסף רוחם, והוא סוד הגדלת נפש אדם בעת מיתתו, לזה אמר (פסוק כט) ויקרבו ימי ישראל, וישתחו ישראל (פסוק לא):

וכלל לדרך זה להשכיל בכל מקום אשר יקרא לו שם הוא שמו, לסיבה אשר תשכיל שמה. ועיין בדברי הזוהר (ח"א יא): 30 ותמצא סעד לדברינו. וכל זה הוא דרך פשט, ויש דברים כגו כפי רוחניות הדברים, והמשכיל יבין:

13 עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל (תרכ"א ר"ה) כל מי שסוף ימיו בטובה כאילו כל ימיו בטובה, והוא טעם והיה ראשיתך וגו' ואחריתך ישגה מאד (איוב ח ז), גם אומרו (קהלת ח) טוב אחרית דבר וגו', והוא אומרו ויחי יעקב חיים של שלוה, בארץ מצרים בזה היה בעיניו שהיו ימי יעקב שני חייו, פירוש שנים של חיים, כל ימיו שהם ז' שנים וגו'. וטעם אומרו ויהי לשון צער (מגילה י'), יכוין לומר שהגם שהיו ימיו בצער אע"פ כן חזרו בעיניו להיות כולם "של חיים":